

L'ocult poder canyellista

El proper dilluns Gabriel Cañellas s'haurà d'asseure al banquet dels acusats pel Cas Sóller. Serà un cop dur a una carrera que s'inicià fa quasi vint anys. Aquesta és la història de com es creà el poder ocult de Cañellas.

A les eleccions municipals de 1979 un jove i desconegut candidat feia la seva aparició. El seu nom era Gabriel Cañellas Fons. Ningú no el coneixia gaire. Únicament se sabia que s'havia fet càrrec d'AP de Balears, a proposta de Manuel Fraga, via Abel Matutes. En aquell moment el partit de Fraga passava per moments amargs, després de la derrota electoral de 1977. Un dels senadors d'AP, elegit per Eivissa-Formentera, era Abel Matutes, amic de Cañellas, i que amb només 35 anys s'havia convertit en un dels homes de màxima confiança del conservador galleg. Mercès a una àmplia reorganització a Balears, Matutes aconsegueix fitxar, a finals de 1978 o principis de 1979, l'advocat Cañellas, de 37 anys.

Sis anys després es convertia en el primer president de Balears. Començava el canyellisme, la peculiar forma d'exercir el poder de Gabriel Cañellas, president de Balears des del 1983 fins el 1995.

L'entorn social. El jove advocat pertanyia a la classe social més conservadora de Mallorca. Tenia una posició econòmica familiar elevada i una ascendència social elitista. Cañellas és nét de Bartomeu Fons i Jofre de Villegas, adinerat polític que va ser diputat de la dreta regionalista durant la Segona República, en coalició amb el partit del financer Joan March. Va ser també delegat de Salinera Espanola cap als anys vint.

Cañellas, encara que durant la seva carrera política sempre ha tingut cura de presentar una certa imatge de "pagès" i d'home "de poble", de gustos i tracte senzills, pertany a una nissaga familiar que podem qualificar "de casa bona". El jove Gabriel estudià a Mont-i-Sion, el col·legi dels jesuïtes de Palma,

frontat políticament a Joan March Ordinas, en Verga, si bé arribà a entendre's políticament amb March durant la Segona República arribà a incorporar-se a la coalició de dretes, la mateixa de l'avi de Cañellas. Coalició, per cert, que a Eivissa tenia com a home fort el banquer Matutes, avantpassat d'Abel Matutes.

La família Salas, entre molts d'altres negocis, tenien part important de la propietat de Salinera Espanola, empresa propietària de ses Salines d'Eivissa des d'aquest segle, després de l'avi de Cañellas.

L'àmbit ideològic de la família Cañellas és molt conservador. Profundes conviccions catòliques, relacions estretes amb cercles de l'Opus, moralitat ultraconservadora... Per Palma corren diverses històries sobre l'ultraconservadorisme de l'entorn familiar de Cañellas, fins i tot s'assegura que alguns consellers de Cañellas van caure en desgràcia a causa de la seva vida privada, que no comptava amb el vist-i-plau de donya Empar.

La casta social de Cañellas no és la de l'empresariat hotelier —almenys no de la majoria— que s'havia anat fent a si mateix durant el desenvolupament dels seixanta i setanta, sota el paraigua del franquisme. Pertany al grup hereu de les classes botifarres —descendents dels nobles que donaren suport a Felip V en la guerra de Successió— i que formaren un grup oligàrquic mescla de noblesa, terratinents, banquers, professionals, i que en

A pesar de la imatge de 'pagès', Cañellas és membre de l'elit social, econòmica i política de Mallorca.

centre educatiu al qual l'alta societat mallorquina portava els seus al·lots. Després, els estudis universitaris d'advocat els va fer a Deusto, a Bilbao. No s'assembla gens, per tant, a la imatge que sempre va voler donar, sinó que pertany a una família amb altes possibilitats econòmiques i, de sempre, relacionada amb les classes més elitistes.

L'advocat Cañellas es casà amb Empar Rotger Salas, néta del financer, navilier, terratinent i polític Manuel Salas, home lligat a principis de segle amb el maurisme i en

aquest segle han acabat dedicant-se al gran negoci de l'especulació immobiliària i de la construcció.

Val a dir ara també –més tard s'entendrà la importància de la dada– que l'esposa de don Gabriel pertany al selecte cercle d'amistats de donya Maria del Carme Delgado Roses, vídua de Joan March, fill del financer Joan March Ordinas. El matrimoni March Delgado tingué quatre fills, Elionor, Glòria, Joan i Carles, l'actual financer del grup March, Banca March, Corporació Alba... A les dues grans senyores les uneix una estreta relació personal. A Mallorca –on resideix des que es quedà vídua– donya Carme sempre ha estat el record en persona del gran poder que la seva família ha exercit tradicionalment.

E 1

grup social format per botifarres i les famílies dedicades a negocis, especialment de caire especulatiu, conformen l'elit oligàrquica que des de sempre havia detentat el poder a Mallorca.

El sociòleg Antoni Tarabini, referint-se a aquest grup, deia en una entrevista del març de 1996: "actualment en el PP encara hi ha gent de tradició botifarra. És gent que no ha acceptat, almenys inconscientment, que una nova classe ocupi el poder polític. (...) Contaré una anècdota que conec de primera mà. Quan en Jeroni Albertí es va presentar a les primeres eleccions, jo mateix vaig sentir que determinada gent preguntava 'qui era aquell hotelier'... El menyspreaven. Ells, que havien tengut tradicionalment el poder polític o bé una gran capacitat d'influència, no podien admetre que un 'hotelier' –i ho deien

a m b

gran càrrega despectiva– aspiràs a substituir-los. No ho podien acceptar de cap manera".

Aquesta entrevista va ser publicada en un col·leccionable editat pel Grup Serra –diaris *Última Hora* i *Diari de Balears*– de Palma entre el novembre de 1995 i el juliol de 1996. Es deia *Memòria viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui, 1975-1995*, i incloïa entrevistes a gairebé tots els protagonistes del món polític illenc d'aquells anys. Totes les entrevistes que seran citades en aquesta crònica pertanyen a aquesta obra.

Recuperar el poder.

Que Abel Matutes convencés Canellas perquè fes el salt a la vida política, no va ser pas cap casualitat. Era la forma que tenia aquesta classe social d'intentar recuperar el protagonisme po-

Gabriel Canellas i Carlos March.

El financer va ser el seu gran valedor polític de l'ex-president balear i l'home que féu possible el pacte que donà la presidència del Govern balear, el 1983, a l'home que dilluns que ve s'asseurà davant el jutge.

"Estava condicionat per motius econòmics"

El que segueix és un extracte de l'entrevista a Jeroni Albertí que inclou el llibre *Memòria viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui*, editat pel Grup Serra, de Palma.

En aquesta entrevista per primera vegada Jeroni Albertí deixava clar que els problemes econòmics que havia patit, i patia encara, li havien condicionat l'activitat política.

"—*La seva situació professional i econòmica va influir en aquella decisió política de donar suport al Sr. Gabriel Canellas?*

"—*[pensa]... Si no d'una manera decisiva, sí que... però sí, sí que va influir.*

"—*Va ser pressionat en aquest sentit, per la situació dels seus negocis?*

"—*Home, no es pot dir pressionat... bé, jo intuïa que hi havia un cert interès que votàssim cap a la dreta.*

(...)

"—*El pacte, és de coneixement públic, se signa al despatx del Sr. Carlos March, a Madrid. Era ell el qui li manifestà aquest interès?*

"—*Bé, de les forces... no vull dir de Carlos March directament... però sí de les forces que volíem que votàssim la dreta.*

"—*El 1984 i 1985 hi ha la hipòtesi d'una moció de censura contra el president Canellas i d'una moció de confiança, UM vota a favor de Canellas. Què va passar?*

"—*El mateix. La moció de censura no va funcionar perquè aleshores nosaltres estàvem dins l'operació de Miquel Roca, l'Operació Reformista, i en Miquel em va telefonar per dir-me que els finançadors de l'operació no entendrien que nosaltres donàssim suport als socialistes, em va dir que no ens finançaven per votar els socialistes.*

"—*Els finançadors eren el Grup March?*

"—*Un ho era, crec... però en fi, jo tampoc no ho sé exactament. Jo no sé oficialment qui era qui finançava l'operació, si de cas ho diu vostè.*

"—*Disculpi la pregunta directa: els famosos avals bancaris [d'Albertí] serviren per fer-li xantatge per actuar políticament en algun sentit determinat?*

"—*... jo he arribat a la conclusió, i per això vaig abandonar la política activa i la presidència d'Unió Mallorquina, que si no tens llibertat absoluta, si tens qualque tipus de motiu pel qual et puguin condicionar, el millor és no estar en política.*

"—*Aleshores, aquests avals li han condicionat la seva activitat política?*

"—*Sí, sense cap dubte. Va ser quan vaig dir que me n'havia d'anar [això va ser el 1988].*

"—*Per què?*

"—*Perquè les pressions anaven augmentant i jo estava condicionat. Va arribar a un punt en què jo no volia cedir a coses que hauria hagut de cedir... i me'n vaig anar.*

"—*El seu suport, el 1983, a AP i a Gabriel Canellas va ser una d'aquestes cessions a què es va veure obligat?*

"—*Bé... no va ser una cosa de jo tot sol, va ser de tot UM... però sí, jo no era totalment lliure. No era lliure perquè estava condicionat per motius econòmics."*

ARXIU / JOAN CELIA
Jeroni Albertí. El fundador d'UM explica les pressions que li feren votar Canellas.

lític, després que un "hoteler" com Jeroni Albertí s'hagués posat al capdavant d'UCD el 1977. La classe política, social i econòmica dominant durant les primeres dècades d'aquest segle i, també, durant la República, es retrobava mitjançant els seus nèts (Matutes, Canellas i després March) per intentar recuperar el poder per als de la seva distingida condició.

A les eleccions de 1979, AP torna a conrear un desastre electoral. Canellas no surt ni elegit regidor de Palma. Però el fet que Matutes fos senador des de 1977—acta que torna a obtenir el 1979—dóna a AP presència institucional durant el procés autonòmic (1977-1983). AP no va ser mai un partit autonomista i sovint va ser un fre a les pretensions autonòmiques. Valgui com exemple que finalment, el 1983, s'abstingué en la votació del Congrés que aprovà l'Estatut d'Autonomia per a les Illes Balears.

Una altra característica d'AP és la seva posició contrària a la normalització del català. L'escriptor Valentí Puig ho va definir en un article com la conseqüència lògica "d'una classe social que no pot permetre que els seus fills estudiïn en una llengua que era la pròpia de les seves cuineres", en referència als botifarres.

AP es troba de sobte amb el fet que el seu *enemic de classe*, UCD, s'enfonsa el 1982. Amb unes formes més centrades, conreant el populisme—aquí és on comença la imatge del Canellas "pagès"—i, sobretot, activant les xarxes de relació i de poder de sempre a Mallorca, AP aconsegueix recollir quasi tota l'estructura de poder dels centristes i obté un gran resultat a les primeres eleccions autonòmiques, el 1983. Empata a 21 diputats amb el PSOE, que presentava Fèlix Pons, i tot resta en mans d'un petit partit, Unió Mallorquina, amb Jeroni Albertí al front dels sis diputats. És en aquest moment quan el "poder a l'ombra" comença a actuar.

Jeroni Albertí era un empresari que s'havia ficat en negocis hotelers amb crèdits bancaris. La política li costava doblers. Quan UCD,

que ell presidia, entrà en crisi, dimiteix el càrrec de president del Consell General Interinsular (CGI, l'ens de govern pre-autonòmic) i crea (1982) un nou partit, Unió Mallorquina, regionalista de centre. Val a dir que les relacions polítiques i personals entre Albertí i Canellas eren pràcticament inexistents i, si n'hi havia, eren de desconfiança.

En aquell moment (1983) a Palma governava l'esquerra (PSOE) que havia reeditat la majoria que ja tenia des de 1979. A més, a les eleccions generals de 1982 el PSOE havia guanyat a Balears. Albertí i el candidat socialista, Fèlix Pons, eren els polítics més prestigiosos. Ningú no dubtava que un dels dos seria el primer president. Però no.

El financer Carlos March va aconseguir que Abel Matutes, Gabriel Canellas i Cristòfol Soler (en representació d'AP) i Jeroni Albertí (per UM) acceptassin de traslladar-se a Madrid, al seu despatx. Allà, després d'hores de parlar, Albertí i Canellas signaren un document que suposava, de fet, que el d'AP seria el primer president de Balears, amb el suport d'UM. Què havia passat perquè "l'hoteler" donàs suport a aquell representant de la classe més conservadora i retrògrada de Mallorca i que tant el menyspreava? Han hagut de passar vint anys perquè els protagonistes volguessin parlar-ne.

El poder de March. No són interpretacions ni suposicions. La història de la creació del canyellisme, el lligam entre Matutes, Canellas i March, va ser explicada per alguns protagonistes polítics d'aquells anys -Cañellas entre ells- al llibre *Memòria viva*.

Aquesta intervenció de Carlos March s'ha d'entendre dins la xarxa complexa de relacions personals, econòmiques i sobretot de classe que s'ha explicat abans. Va ser una acció decisiva per crear el canyellisme. No solament va obligar, relativament, Jeroni Albertí a donar suport a la investidura de Cañellas el 1983, sinó que, a més, durant una sèrie d'anys es tornà a activar el poder ocult per salvar

ARXIU / RAFA GIL

Abel Matutes, una figura clau en la creació del canyellisme. Va ser ell qui convencé Canellas perquè entràs en política.

Canellas. El 1984 i el 1985, les diferències polítiques i personals entre Albertí i Canellas eren tan profundes que el regionalista va anunciar diverses vegades el trencament de relacions.

Carlos March ajudà decisivament Cañellas el 1983, 1984 i 1985. És el poder ocult del canyellisme.

ment de relacions. Però en cada ocasió funcionava la llarga mà de Carlos March i les relacions es recomponien.

Comencem per veure el testimoni del gran derrotat aquell 1983, Fèlix Pons, el cap de llista del PSOE. Deia a l'entrevista: "Jo no vull jutjar-ho, no em vull ficar a jutjar-ho, però crec que és així: les circumstàncies que varen determinar donar la investidura a Gabriel Canellas l'any 1983 no sé quines són, però es varen decidir a Madrid; i les circumstàncies que varen determinar la continuïtat de Canellas quan es va presentar la qüestió de confiança, després que Jeroni Albertí li hagués retirat el suport, també es varen decidir a Madrid

ARXIU / RAFA GIL

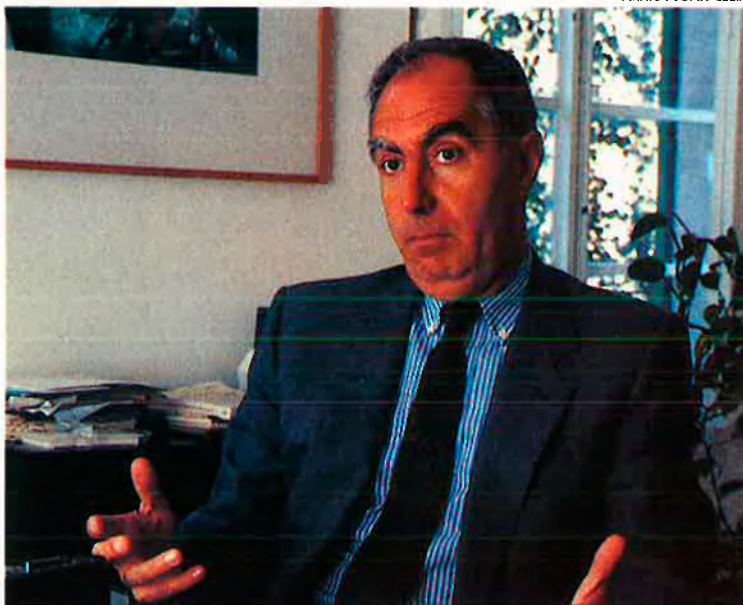
[i UM tornà donar suport a AP]. Per tant varen ser circumstàncies extraparlamentàries..."

Tot i que les preguntes a Pons sobre la influència de March eren ben directes, l'ex-president del Congrés dels Diputats no va voler entrar en més concrecions.

El seu company de partit, Joan March, coneix prou bé la família March. Ell n'és membre, tot i que des de molt jove n'està allunyat. El cas és que March era diputat pel PSOE aquell 1983. Durant l'entrevista, quan li van demanar quines possibilitats hi havia d'un pacte entre UM i PSOE, i si semblava ja predeterminat l'acord entre Albertí i Canellas, respongué: "no ho sé, però sí que sé que els fets donaren

Cristòfol Soler, ex-president balear. El 1983 era un jove democratacristià, de màxima confiança de Canellas, i que va ser present en el pacte entre Canellas i Albertí promogut per Carlos March.

Fèlix Pons, l'ex-president del Congrés dels Diputats, va ser el gran derrotat el 1983. Reconeix pressions "extraparlamentàries" en aquell episodi que portà Canellas a la presidència de Balears.

ARXIU / JOAN CELIA

la raó a la desconfiança de Fèlix Pons [cap a l'actuació final d'Albertí]. Si haguéssim aprofundit en el pacte, pot ser que en un parell de mesos hauria aparegut la figura de Carlos March i tot hauria canviat... Crec que era molt difícil el pacte i crec que ja quan es produeixen els primers contactes entre Fèlix Pons i Jeroni Albertí el pacte real entre Canellas i Albertí amb March de mitjancer ja estava covat...". Quan el periodista insisteix a preguntar-li sobre el paper de Carlos March, el qui va ser secretari general del PSIB-PSOE en-

ARXIU / JOAN CELIA

Joan March, diputat autonòmic el 1983. Explica obertament la gran influència de Carlos March en la política balear.

"Carlos March també va impedir una moció de censura...", diu Joan March, del PSOE.

tre 1990 i 1995, assegura: "jo crec que Carlos March és probable que hagi heretat el gust, que ja tenia el seu avi, per la política. Li agradava molt. A més hi ha el fet que les Illes Balears eren, són, qualque cosa més que la terra dels seus avantpassats... Tot això ha fet que durant tota una sèrie d'anys, d'una manera discreta i elegant, hagi influït -i jo diria que de manera decisiva- en la política balear. I no és tan sols aquest acord, perquè en Carlos March també va impedir una moció de censura contra Canellas i va determinar el sentit d'una moció de confiança". Aquesta moció, finalment va guanyar-la Canellas gràcies al suport d'UM.

Aquestes opinions, provinents de destacats membres del PSOE, podrien ser interpretades com a mos-

tres de disgust pel fet que Albertí, durant la primera legislatura autonòmica (1983-1987) sempre s'estimàs més donar suport a AP que no al PSOE. Per això convé comparar-les amb les declaracions del màxim interessat, Gabriel Canellas. La periodista Nekane Domblàs, a l'obra ja esmentada, li demana que recordi què passà tot just després de les primeres eleccions: "Tothom pensava que el PSOE guanyaria, per la qual cosa hi hagué un temps d'incògnites per veure cap on es decantaria UM. Les gelosies entre Jeroni Albertí i Fèlix Pons, més la pressió de l'electorat d'UM que no era d'esquerreres els va fer decantar per l'opció natural d'Aliança Popular..." Quan la periodista li diu que aquell pacte se signà a Madrid, Canellas contesta: "es va acordar aquí i sí, hi hagué la firma a Madrid". Per què a Madrid?, insisteix la redactora. Canellas, finalment, ho reconeix en públic per primera vegada: "Es va firmar a can March perquè Carlos March va fer de mitjancer i d'home bo d'un pacte que era difícil. El pacte es va firmar per la mediació de Carlos March i a causa de la influència que aleshores tenia a la societat balear".

L'altre gran protagonista d'aquell pacte, Jeroni Albertí, també explicà la seva versió sobre el famós pacte: "El pacte, ens el proposen el Sr. Canellas, Abel Matutes i també hi era el Sr. Soler. En March no va entrar en el pacte, el seu interès era que governàs la dreta. El pacte, quan m'ho varen presentar, vaig dir que no el signava perquè no podria acceptar el que deia de llengua i territori, temes en els quals volíem tenir llibertat. I ells digueren que bé, que ho llevaven, la qüestió era sortir-ne..."

Però sens dubte l'explicació més crua d'Albertí de com es va fer aquell pacte i del suport a Canellas la reproduïm en el quadre de la pàgina 30, extret de la mateixa entrevista. Era la primera vegada que Albertí parlava clarament dels fils de poder ocult que es mouen -o s'han mogut- a les Balears.

Després de la investidura, Canellas hagué d'enfrontar-se a moments durs, sobretot relacionats

amb les primeres acusacions que va rebre de presumptes corrupteles. Tant el 1984 com el 1985 l'oposició intentà temptar Albertí de sumar-se a una operació per desallotjar Canellas. Va estar a punt d'acceptar, però com el mateix Albertí reconeixia, a darrera hora es va veure obligat a fer-se enrere.

Entre 1983 i 1987 es posaren les bases del canyellisme. Seria massa simplista dir que únicament Carlos March creà el fenomen polític que ha governat Balears entre 1983 i 1995, però sens dubte que va ser molt important. També és cert que foren molts sectors més els qui igualment ajudaren: constructors, banquers, hotelers... sense oblidar que amplis sectors socials veren en Canellas un home de confiança i per això el votaren. Perquè és ben cert que el seu suport electoral no minvà, sinó que s'incrementà elecció rere elecció. Els seus crítics adueixen que en bona part aquests èxits electorals li han vingut pel bon funcionament de les xarxes de poder que ha anat establint i que es començaren a filar aquella primera legislatura. L'oposició no dubta a qualificar de caciquisme aquesta pràctica política.

Quan no ha estat el poder ocult, ha estat la sort el que ha salvat Canellas. Després de les eleccions de 1987, l'oposició formada pel PSOE, PSM, UM i CDS va estar a un pas de pactar un govern. Segons un dels integrants de la mesa de negociació, fins i tot es tenia clar qui havia de governar, Francesc Quetgles, del CDS i avui en el PSOE. Però les diferències internes del partit de Suárez ho feren impossible i, novament amb l'ajut d'UM i també d'un trànsfuga del CDS, Carles Ricci, Canellas pogué governar quatre anys més. Entre 1991 i 1995, un altre trànsfuga, Jaume Peralta, ex-PSOE, li donà novament la majoria.

En les eleccions de 1995 Canellas aconseguia la majoria absoluta per primer cop. Però paradoxalment va ser quan arribà la caiguda en desgràcia, una caiguda que el farà asseure's davant el jutge el proper dilluns.

Miquel Payeras

XXVI PREMIS OCTUBRE

premi d'assaig
JOAN FUSTER

JURAT

Jordi Fortuny, Salvador Giner, Román Gubern, Jacobo Muñoz i Pau Viciano

Dotat amb 1.000.000 de pessetes

premi de narrativa
ANDRÒMINA

JURAT

David Castillo, Vicent J. Escartí, Màrius Serra, Xulio R. Trigo i Vicenç Villatoro

Dotat amb 2.000.000 de pessetes

premi de poesia
VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

JURAT

Josep Ballester, Feliu Formosa, Pere Gimferrer, Salvador Jafer i Miquel de Palol

Dotat amb 500.000 pessetes

Les obres aspirants a qualsevol d'aquests premis hauran de ser presentades abans del 15 de setembre de 1997. Més informació de les bases a l'Editorial Tres i Quatre (c/ Pérez Bayer, 11. 46002, València)